

Še vedno ljubim sanje

Naš pogovor: dr. Milček Komelj

■ **Silvo Šinkovec**, D. J., dr. ped. znanosti, psiholog, defektolog in teolog, je predavatelj, terapevt, voditelj več seminarjev, šol za starše in duhovnih vaj, urednik revije Vzgoja, duhovni asistent DKPS in direktor Inštituta Franca Pedička.

Z dr. Milčkom Komeljem smo pričeli sodelovati leta 2003, torej kmalu po začetku izhajanja naše revije. Zamisel, da revija Vzgoja uči bralca 'brati' umetniško delo, se je tako uresničevala s pomočjo akademika, ki je letos dopolnil 70 let življenja. Najbrž si res ne bi mogli izbrati boljših besed, kot je 'življenje z umetnostjo'; to so namreč zapisali v naslovu knjige, ki je izšla ob njegovem jubileju. Umetnost nas vodi v svet lepote in idej, razmišljanja in pripovedovanja preko podob. Hvaležni smo dr. Komelju za številne članke, ki jih s svojo pronicljivostjo piše za naše bralce. Ob njegovem in našem jubileju je nastal tudi ta pogovor.

Prosim vas, da se našim bralcem najprej na kratko predstavite.

Na željo, naj se predstavim, vam lahko odgovorim kar z verzi, ki so natisnjeni na platinah prvega dela moje knjige *Življenje z umetnostjo*: »Kdo sem, ne vem. Očitno me sploh ni / in 'jaz' sem mi le skozi svet godi. / Svet iz podob in pesniških besed / omamlja me vse dneve in noči. / V njem so mi prebujene le oči.«

Kako ste se srečali z umetnostjo v otroštvu in z njo živeli kot odrasel človek?

Z umetnostjo se srečujem, odkar pomnim. Kot otrok sem nenehno risal, zatem pa pričel o umetnosti še pisati. V otroških letih sem se stalno smukal okrog očeta v novomeški študijski knjižnici in že tam spoznal vrsto pomembnih ustvarjalcev, pozneje sem umetnike spoznaval kot sodelavec slikarja Božidarja Jakca ter zatem zlasti pri Novi reviji, danes pa v umetniškem razredu SAZU, tako da se mi vse življenje preraja isti življenjski vzorec, ki mi je najbliže. Če je le mogoče, pa najraje v samoti berem in se pogovarjam z umetniki ne glede na njihov življenjski čas in lahko živim ves čas tudi v vzporednem svetu, kar me najbolj pomirja

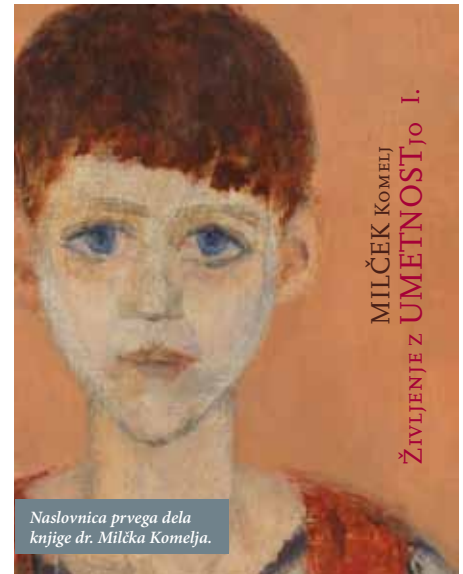
in osrečuje. Zato med svojim otroštvom in odraslostjo ne vidim bistvene razlike, saj še vedno koreninim v lastnem otroštvu.

Za revijo Vzgoja pišete že vrsto let. Kaj pomeni to pisanje za vas?

Sodelovanje z *Vzgojo* mi je postalo pravo veselje. Ker se je v njej nabralo že precej mojih komentarjev, vidim v njih že kar posebno, vzgoji namenjeno poglavje v svojem delovanju, četudi se sicer nimam ravno za vzgojitelja.

Vsakič izberete eno umetniško delo. Kakšni so kriteriji za izbiro?

Ko ste me povabili k sodelovanju, me v svoji širokosrčnosti niste v ničemer pedagoško-vzgojiteljsko usmerili ali omejili. Skušal sem izbirati slike, ki so se mi zdele za tovrstno revijo vsestransko primerne. Ker so številke revije tematsko osredotočene, pa je smotno, če so lahko žariščni tematiki vsaj kolikor mogoče prilagojene tudi slike. Opažam, da se večini tem najbolj prilagajajo starejše, tudi motivno razvidnejše upodobitve, in skušam upoštevati še željo po »fotogeničnosti« oziroma barvitosti podob, ki naj bi pritegnile bralca tudi na prvi pogled zelo lepo oblikovane revije. Najbrž pa žal pre-

Naslovnica prvega dela knjige dr. Milčka Komelja.

malo upoštevam vaš namig, naj bi večkrat predstavil morda teže dojemljivo sodobno ustvarjalnost, v kateri pa sam pogosto ne vidim dovolj globine.

Revija Vzgoja je v samem začetku v svoji uredniški politiki oblikovala stališče, da je vzgoja tudi učenje 'branja umetniškega dela'. Kako ocenjujete revijo v odnosu do umetnosti?

Vzgajanje k 'branju' umetniškega dela gotovo sodi v sklop prizadevanja za celovito človeško vzgojo, posebno pa za 'vzgojo srca', saj se nam skozi umetnost razkriva življenje v vseh svojih dilemah in tudi bogoskatskih hrepenenjih. Za razbiranje umetnosti je potrebna dojemljivost, to pa je mogoče tudi spodbujati oziroma negovati. Prav to se mi je zdelo najbolj, če že ne edino smiselno tudi pri pedagoškem delu na fakulteti, gotovo mnogo bolj kot samo posredovanje zgodovinskega znanja, ki seveda tudi ni odveč. Ker je beseda naše temeljno

sporazumevalno sredstvo, je smiselno z njo približevati tudi sporočilo likovnih del, pa četudi govorijo umetnine že same zase. Še toliko bolj pa to velja za likovni jezik, ki ga ustvarjalci lahko razvijajo tudi v bolj abstraktni smeri in je morda zato komu videti povsem tuj. Šele ko mu je z razlago omogočen vstop vanj, pa mu lahko postane celo zlahka razumljiv. Revija *Vzgoja* s svojimi raznovrstnimi temami gotovo prispeva tudi k dojemanju umetnosti, predvsem seveda z etičnega vidika; nekatere njene bralce menda posebej pritegnejo tudi slike na naslovnici. V posebno veselje mi je bilo, ko si je eden od njih, kot mi je poročala gospa Ašič, zaželel videti na platnici sliko Gabrijela Stupice, ki je bila potem tudi zares objavljena.

Kaj bi morali še storiti, da bi bolje razumevali umetnost?

Mislím, da je za umevanje umetnosti temeljna pripravljenost, da se ji gledalec neobremenjeno prepusti in ga lahko umetnina sama nagovori. Če se to zgodi in se potem o stvari še sprašuje, mu marsikaj lahko pojasni tudi njeno dodatno 'branje', ki predpostavlja tako poznavanje zgodovine kot umevanje načel likovnega jezika. A bistvo umetnine je racionalni razlagi izmuzljivo in ostaja skrivnostno. Zato mi osebno nikakor ni všeč pedagoško-vzgojni prijem, pri katerem je na razstavní steni tik ob sliki zapisana poučna razlaga, saj potem gledalec gleda sliko skozi že definiran pogled ali si jo ogleda šele po branju, še preden se sam poglobi vanjo. Zapisana razlaga je smiselna kvečjemu kot dodatna opora, pa še to je treba jemati le kot sugestijo za lasten premislek, saj umetnine niso predvsem pojasnjevalke umetnostne in kulturne zgodovine, ampak živijo najprej same zase. Za srečevanje z umetnostjo je potrebno empatično čutenje in ostro opazovanje, med katerim pa se zlahka zavemo, da se lahko globlje kot skozi ostro začrtanost zazremo tudi skozi slikovito zabrisanost, kakršno je k

nam vpeljal Jakopič. K umevanju umetnosti gotovo prispeva obiskovanje razstav in branje knjig, ki jih je treba, kadar presojajo umetniški pomen, vedno jemati kot ubeseditiv subjektivnega pogleda, izhodišče za to pa je gledalčeva lastna odprtost za življenje. Ko vstopi človek, zavezan gledanju in branju, v svet umetnosti, se mu s tem gotovo poglobljata pogled na življenje in uvid v njegove duhovne razsežnosti, kar ljubiteljem prinaša tudi poseben spoznavno-estetski užitek. Skozi dojemanje avtentične umetnosti je mogoče zaslutiti stvariteljsko moč, ki je vdihnjena v človeka, da se z njo izpoveduje, odkriva in ustvarja nove svetove.

Bi poleg slikarstva in literature vključili še druge umetniške zvrsti?

V našem okolju je navzven gotovo najbolj izpostavljena umetnostna zvrst arhitektura, ki pa si danes zaradi podrejanja vsega funkcionalnosti žal največkrat ne zasluži tega imena; zato na novo bolj pozitivno vrednotimo celo tisto iz 20. stoletja, ki jo danes vse

NOVOMEŠKI BRG S KAPITIJEM, AKVAREL

Objavljeno v knjigi *Življenje z umetnostjo 1*, str. 444.

pogosteje rušijo. Če pa sprašujete po nadaljnjih različnih možnostih za okras revijalnih naslovníc, se najbolje spominjam tovrstnih izkušenj pri Novi reviji. Slikar Janez Bernik je nekoč predlagal, da smo kratek čas z naslovnico opozarjali tudi na kiparje, a se poskus v primerjavi s slikami izrecno zaradi težje predstavitve kipov na fotografijah ni najbolje obnesel. Isti umetnik je dal

tudi pobudo za vključevanje epigrafov, torej književnih rokopisov. Danes so videti kot likovna dela lahko celo slikovite glasbene partiture, ki jih je mogoče celo razstavljati kot likovne stvaritve, seveda le kot opozorilo na glasbo, ki jo je treba zbrano poslušati. Prav glasba pa je, kot spričo glasbenega onesnaževanja okolja vedno znova opozarja akademik Lojze Lebič, danes največja svetovna velesila, ker lahko izjemno močno vpliva na človeka. Dviga ga k višavam, lahko pa ga – kot mi je nekoč skladatelj dejal, ko sva se srečala sredi divjega 'glasbenega' hrupa na Prešernovem trgu – spodbuja celo k najbolj neprimernim dejanjem.

Letos praznujete okroglo obletnico. Ob vašem jubileju vam v imenu uredniškega odbora iskreno čestitamo. Kako ste praznovali?

Za čestitke se vam prísrčno zahvaljujem. Sam rojstnega dne nisem nikoli družabno praznoval, ampak sem si najraje vzel čas, da sem ga prebil s kako lepo knjigo v roki. V zadnjem času pa sem tudi na ta dan moral govoriti ob kaki kulturni prireditvi. A ob 60-letnici sem bil skrajno presenečen, ko so mi na skrivaj izdali knjigo s prijateljskimi prispevki ustvarjalcev, desetletje zatem pa sem zdaj tudi že sam pripravil povsem drugačno knjigo, ki jo je izdalo novomeško Kulturno društvo Severina Šalija v sozaložništvu s Slovensko matico ter z denarno podporo Slovenske akademije znanosti in umetnosti, Filozofske fakultete, Univerze v Novem mestu, tovarne Krka, novomeške škofije in številnih drugih donatorjev. Že nav-

zven razkošna knjiga *Življenje z umetnostjo*, ki zajema področja mojega delovanja od osnovnošolskih in gimnazijskih domačih in šolskih nalog ter risb in akvarelov do zapisov iz današnjega časa, je nastala na pobudo in vztrajanje nekdanjega novomeškega župana Francija Koncilije. Za njen natis je z neverjetno požrtvovalnostjo zbral pri mecenih ves denar. Že zato se je spodobilo,

S snemanja filma o dr. Milčku Komelju - Otok svetlobe.

da sem sodeloval tudi na njenih dosedanjih predstavah, kot si jih je velikopotezno zamislil, tako na soareji v novomeškem Anton Podbevšek Teatru kot prav na rojstni dan v novomeški knjižnici, kjer me je ob številnih obiskovalcih tudi iz Ljubljane s petjem presenetila še vnukinja, študentka sopranistka Talita Sofija Komelj, akademik Andrej Jemec pa z zame naslikano sliko, z grafikama pa sta me obdarovala tudi Jožef Muhovič in Branko Suhy. V isti knjižnici sem bil še kot otrok priča praznovanju 70-letnice Ilke Vašte in Franceta Bevka ali 80-letnice Alojza Gradnika in v dolenski Kostanjevici jubilejev Božidarja Jakca in Toneta Kralja, zdaj pa sem se nenadoma v takem položaju znašel še sam, hkrati počaščen in zaprepaščen, saj se zavedam, da sem bolj spremljevalec tovrstnih umetnikov kot eden izmed njih. A domoljubni rojaki so me sprejeli s pretirano pozornostjo in s tem tudi povzročili, da se je moj jubilej širše oznanil in med posledice očitno sodi tudi tale pogovor.

Ste član Slovenske akademije znanosti in umetnosti. Kako ta ustanova danes opravlja svojo vlogo? V čem vidite svoje poslanstvo kot akademik?

Akademija je najvišja simbolna predstavica slovenske znanosti in umetnosti. Njeni člani pripravljajo številne simpozije in tematske posvete. Ustanova marsikomu

tudi kaj svetuje, tudi politikom, a le v načelnih usmeritvah in ne dnevnopolitičnih stvareh. Za njeno agilnost si kot široko kulturno razgledana osebnost po pokojnem predsedniku Trontlju intenzivno prizadeva tudi sedanji predsednik akademik dr. Tadej Bajd. Veljavo ji dajejo njeni člani s svojim delom, ki pa je zelo raznovrstno, tako kot so raznovrstni tudi njihovi pogledi na svet, ki jih včasih ni lahko uskladiti. Vsaj po moji izkušnji pa ima v njej posebno težo prav umetniški razred, četudi zajema le petino vseh članov. Ker so v presojanju aktualnih vprašanj, ki se tičejo obstoja našega naroda, najbolj zavzeti prav slovenstvu zavezani pisatelji, so najbolj odločilni pri zavzemanju za veljavnost slovenskega jezika na univerzi in pri siceršnji skrbi za našo identiteto. Toda prav ti zadnje čase na žalost vse bolj odhajajo, tako kot sta pred časom odšla Saša Vuga ali Ciril Zlobec in pred nedavnim še Alojz Rebula. Sam sem ob letošnji 80-letnici SAZU usmerjal pripravo razstave in kataloga slikarjev in kiparjev akademikov v ljubljanski Narodni galeriji in za jubilejno publikacijo predstavil 31 pokojnih članov umetniškega razreda, delujem pa tudi kot predstavnik Akademije v več znanstvenih in programskih svetih, tudi svetu Cankarjevega doma. Največ pa mi pomenijo srečanja z umetniki, ki na sejah razpravljajo predvsem o stanju duha pri nas in v svetu ter si vsak zase prizadevajo, da lahko potrjujejo svoj vpliv v dobro naše kulture tudi

kot člani Akademije. Član umetniškega razreda SAZU Boris A. Novak pa je tudi predsednik akademijske komisije za slovenski jezik, v kateri sodelujem.

Kaj je za vas v življenju najbolj pomembno?

O tem se nisem nikoli posebej spraševal, ampak sem živel v skladu s samim seboj, to pa pomeni, da mi je več kot vse drugo pomenilo intimno življenje z umetnostjo; in prav to me je najbrž vedno znova pripeljalo tudi v družbeno okolje, kjer sem ga lahko tudi vidneje manifestiral in sem postal, četudi najbolj ljubim mir, na številnih – zlasti likovnih – področjih tudi javno dejaven. Bolj kot otipljivo resničnost in življenjski vrvež pa sem vedno ljubil in še vedno ljubim sanje, tudi v slikah. Seveda pa mi je pomembno živeti v harmoniji tudi s soljudmi, četudi smo umetnostni zgodovinarji pogosto bolj kot na žive ljudi navezani na predmete, ker tudi umetnine dojemamo kot živa bitja, v katerih je za vedno utelešena energija njihovih ustvarjalcev. Zato pa tudi nisem navezan le na sedanji čas, ampak se mi zdi življenje nekako brezčasno, kot da bi se nam v vsakem trenutku življenja ponujala večnost. Svojim sedemdesetim letom se lahko samo čudim, ker se še vedno počutim nekdanjega otroka, seveda obogatenega z obilico spominov, od katerih pa se vedno spominjam samo lepih. Čudežu življenja pa se še bolj čudim, odkar sem posvojil mucko, ki se je k nam zatekla, nadvse vzgojeno bitje z odličnim spominom in uglajenim značajem, ki vse budno opazi in si vse zapomni. Ko sem spoznal, da se predaja samemu bivanju in se o ničemer ne sprašuje, ampak samo je in se nenehno umiva, sem uvidel, da sva si v bistvu podobna, le da sam nenehno, a z enako zavzetostjo počnem nekaj povsem drugega, kar pa mi je bilo očitno prav tako naloženo. Najpomembneje mi je očitno živeti, zatopljenemu v lepoto, ki je velika skrivnost, tako kot Giocondin smehljaj, kot je v zbirki Skrivnosti napisal prijatelj Niko Grafenauer. Četudi se zavedam minljivosti življenja, se mi zdi, dokler sem živ, življenje večno, še posebej v sožitju z umetnostjo in v duhovnem pogovoru s pesniki in pisatelji ali slikarji, ki jih že dolgo ni več, a so še vedno tu.